

KOZMA AHAČIČ

VZKLIČNA ALI VELELNA Poved?

COBISS: 1.04

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.31.1.09](https://doi.org/10.3986/JZ.31.1.09)

VPRAŠANJE

Kateri izraz je pravilen/ustrezen: vzklična ali velelna poved? Menim, da je ustreznejši vzklična poved; velelna poved namreč nakazuje, kot da pišemo klicaj na koncu vsake povedi z velelnikom.

ODGOVOR

Pri rabi terminov *velelna poved*, *velelni stavek*, *velelni naklon*, *velelnik* in *vzklična poved* prihaja večkrat do mešanja različnih ravni slovnicega opisa in tudi različnih teorij. Zato bom v nadaljevanju skušal podati vse delitve in pojasniti njihov namen ter s tem tudi okoliščine rabe.

Na oblikoslovni ravni glagol razlikuje osebo, število, čas, naklon, način, posebej nato obravnavamo še vid. Naklon je glagolska oblika, poznamo pa:

- povedni naklon (redko: povednik),
- velelni naklon (pogosto: velelnik) in
- pogojni naklon (pogosto: pogojnik).

Povedni naklon ima sedanjik (*delam*), prihodnjik (*bom delal*), preteklik (*sem delal*) in redkeje predpreteklik (*sem bil delal*), pogojni naklon sedanjik (*bi delal*) in redkeje preteklik (*bi bil delal*), velelni naklon pa uporabljamo samo za sedanjik (*delaj*; prim. npr. Ahačič 2017: § 256).

Na ravni skladnje ločimo skladenjski naklon, ki ga lahko poimenujemo tudi s terminom vsebina stavka/povedi. Po vsebini so lahko stavki (posledično pa glede na glavni ali neodvisni stavek tudi povedi, prim. npr. Ahačič 2017: § 179):

- **pripovedni** (*Prišel sem domov.*, *Danes bi lahko spal.*; tudi v odvisniku: [...] *da ne more spati.*, [...] *da je danes prišel domov.*),
- **vprašalni** (*Kdo so vaši kupci?*, *Ali si šla že spat?*; [...] *kdo so njihovi kupci.*, [...] *ali je šla že spat.*),

- **velelni** (*Ne hodi po zelenici!, [...] naj ne hodi po zelenici.*) in
- **želelni** (*Naj bo po tvojem., Ko bi mi le uspelo., [Želela je,] da bi se izteklo po njenih željah., [...] da bi jih obiskali.*).

Na ravni besedilne fonetike (intonacija) ločimo pripovedno intonacijo, vprašalno intonacijo, vzključno intonacijo, poleg tega pa še polkadenco pri vseh nekončnih segmentih (prim. npr. slovnico Toporišič 2000: 551).

Na podlagi besedilne fonetike in z mislijo na uporabnost v pravopisu (pika, klicaj, vprašaj) je Jože Toporišič dodal razlikovanju stavkov po vsebini še eno skupino, in sicer vzključne stavke (*Udari me na gobec!*). S tem je povzročil precejšnjo zmedo, saj je pomešal fonetični/pravopisni/besedilni in stavčnoskladenjski vidik. Obenem je želel združiti velelne in želelne stavke pod poimenovanje velelni stavki. To je najboljše pojasnil v delu *Nova slovenska skladnja* (Toporišič 1982: 147). Že prej je v slovnici iz leta 1976 (Toporišič 1991 (¹1976): 434) **vzključne povedi** utemeljil stilistično: kot stilne variante drugih vrst povedi. Razlikoval je pripovedne, vprašalne, velelne, želelne in vzključne povedi. Pozor: enkrat govorimo o stavkih, drugič o povedih.

V SP 2001 (§ 232–286) glede na rabo ločil ločujejo pripovedne, vzključne in vprašalne povedi.

Na ravni **šolske slovnice** tako slovnica Franceta Žagarja kakor slovnici Kozma Ahačiča ločujejo zgolj pripovedne, vprašalne, velelne in želelne povedi (Žagar 1985: 106–108) oziroma stavke (Ahačič 2017: § 179, 183) in ne omenjajo vzključnih. Zmeda je nastala, ko so v nekatere učbenike uvedli razlikovanje iz pravopisa, torej razlikovanje med pripovednimi, vzključnimi in vprašalnimi povedmi, v druge pa razlikovanje po Toporišiču, a brez želelnih povedi, torej: pripovedne, vprašalne, velelne in vzključne povedi.

Če povzamem: ustrezen izraz je **velelna poved**, če opisujete vsebino, in **vzključna poved**, če želite povedati samo to, da gre za poved, ki ima na koncu klicaj in/ali je izrečena z vzključno intonacijo.

LITERATURA

Ahačič 2017 = Kozma Ahačič, *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo*, Ljubljana: Rokus Klett, 2017.

SP 2001 = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.

Toporišič 1982 = Jože Toporišič, *Nova slovenska skladnja*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1982.

Toporišič 1991 (1976) = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica, tretja, pregledana in razširjena izdaja*, Maribor: Založba Obzorja, 1991 (¹1976).

Toporišič 2000 = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica, četrta, prenovljena in razširjena izdaja*, Maribor: Obzorja, 2000.

Žagar 1985 = France Žagar, *Slovenska slovnica in jezikovna vadnica*, sodeloval Jože Toporišič, Maribor: Obzorja, 1985.